

Достатній рівень – правильний і повний опис ситуації з розумінням смислу після уточнювальних запитань; пропуск окремих смислових ланцюжків; розповідь оформлена граматично правильно, але одноманітно; пошук слів або поодинокі близькі словесні заміни.

Середній рівень – не точний опис ситуації, але розуміння прихованого смислу, з правильними відповідями на запитання дорослого; відсутність поєднаних елементів або поодинокі не обґрунтовані повтори слів; має місце порушення порядку слів; бідність словника.

Нижче від середнього рівня – не точний опис ситуації з буквальним розумінням смислу історії навіть після уточнювальних запитань; неодноразові не обґрунтовані повтори слів або поодинокі повтори граматичних конструкцій, або наявність непродуктивних слів; спостерігаються поодинокі не грубі аграматизми; неодноразові вербальні заміни (семантично близькі).

Низький рівень – спотворення ситуації при переказі, неадекватне тлумачення смислу навіть після допомоги дорослого або відмова від переказу, неадекватне розуміння смислу ситуації; грубі аграматизми або множинні; далекі вербальні парафазії (неправильне використання окремих слів); неадекватне застосування вербальних засобів [5].

Отже, використання вимірювальних засобів дозволяє отримати первинну числову інформацію, яка, як правило, зберігається разом із даними про дітей. Ця інформація має бути узагальнена і проаналізована більш ретельно з використанням сучасних математично-статистичних засобів обробки первинних даних. Для цього під час проведення моніторингу мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку необхідно мати в розпорядженні відповідну, бажано автоматизовану, систему обробки даних.

Список використаних джерел:

1. Голюк О.А. Використання комунікаційного потенціалу Інтернет у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ / О.А.Голюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // 36. наук. пр. – Випуск 47 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 48-52.
2. Дитина в дошкільні роки : комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2016. 160 с. (рекомендовано, Лист МОН України від 06.11.2015 р. лист № 1/11-16160).
3. Крутій К.Л. Актуальність упровадження моніторингу в систему дошкільної освіти // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2008. - № 10. – С.17-23.
4. Крутій К.Л. Створюємо освітній простір, дружній до дитини / Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Осінь-арабеска / К. Л. Крутій, Т.І.Грицишина, І. Б. Стеценко. — Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2018. С.6-26.
5. Крутій К.Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: Монографія. – Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2005. – 208 с.
6. Крутій К.Л. Моніторинг мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2005. – 60 с.
7. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками / Наталія Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 14-17.

ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Олена Валько, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»

*Науковий керівник: Н.С. Казьмірчук, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

PECULIARITIES OF AESTHETIC EDUCATION OF PUPILS IN THE EDUCATIONAL SPACE OF THE PRIMARY SCHOOL

Olena Valko, bachelor's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розкрито теоретичні аспекти естетичного виховання учнів початкової школи, виокремлено основні чинники естетичного сприймання навколишнього середовища молодшими школярами. Нами запропоновано практичні види діяльності та напрямки роботи вчителів для естетичного виховання дітей.

Ключові слова: естетика, естетичне виховання, учні початкової школи, освітній простір.

Abstract. The theoretical aspects of aesthetic upbringing of primary school pupils are revealed in the article, the main factors of aesthetic perception of the environment by younger pupils are highlighted. We propose practical activities and directions of teachers' work for estetical education of children.

Keywords: aesthetics, aesthetic education, primary school pupils, educational space.

В умовах євроінтеграційного прогресу важливу роль для нашої держави відіграє виховання естетичної культури кожної особистості. Вкрай необхідно, щоб держава розвивалася не тільки економічно, але й нарощувала інтелектуальний потенціал нації, який вирізнятиметься своєю вихованістю, креативністю, невід'ємним естетичним смаком та культурою. Так як процес розвитку особисті довшотривалий, то починати естетичне виховання варто ще з початкової школи. Дитина з легкістю сприймає прекрасне і потворне, вона наділена чуттям міри у творенні художніх цінностей, у неї активно розвивається почуттєва сфера, з якою тісно пов'язаний її моральний світ, саме тому визначено, що молодший шкільний вік є сенситивним для естетичного виховання.

У психологічній, педагогічній, філософській, мистецтвознавській літературі ґрунтовно розкрито особливості естетичного виховання особистості. Педагогічні основи цієї проблеми висвітлено у працях К. Ушинського, С. Русової, В. Сухомлинського, О. Савченко, І. Зюна, С. Гончаренка, Н. Дем'янка, О. Джус, Л. Іванової, С. Морозової, С. Процика, О. Пшеврацької, Ш. Рзаєва, Н. Роман, В. Сергєєвої, А. Соколової, Є. Федотова, І. Фрайта та інших. Психологічні основи естетичного виховання висвітлено у наукових працях Б. Ананьєва, Л. Божович, Л. Виготського, І. Кона, В. Моляко, Б. Теплова. Філософсько-естетичні особливості цієї проблеми розглядали Ю. Борев, І. Гончаров, М. Киященко, В. Ядов. Проблеми естетичного виховання учнів початкової школи вивчали Є. Фльоріна, Н. Сакуліна, Н. Ветлугіна, Н. Казьмірчук, Т. Комарова, В. Котляр, В. Ждан, Г. Підкурманна, В. Драченко, Т. Коваль. Сучасна вітчизняна система естетичного виховання учнів початкової школи відображена у Законі України «Про освіту», в «Концепції Нової української школи», у освітніх програмах учнів I-IV класів за авторством О. Савченко, Р. Шияна тощо.

Естетичне виховання особистості має на меті формування її естетичної культури, тобто своєрідного сплаву особистісних якостей, які обумовлюють критерії оцінювання прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості [4, с. 34]. На думку Н. Вертуліної: «Естетичне виховання служить формуванню здатності естетично відноситися до творів мистецтва, а також стимулює посильну участь дітей у створенні прекрасного в мистецтві, праці, у творчості за законами краси» [1, с. 14]. З визначення видно, що автор важливе місце в естетичному вихованні відводить мистецтву, яке є великою частиною естетичної культури, що охоплює усі сфери людської діяльності. М. Каган стверджує: «Естетичне виховання розкриває ступінь прояву естетичного начала, творчості за законами краси у всіх сферах людської діяльності, ступінь підготовленості соціального суб'єкта до реалізації такої діяльності». Тому естетична виховання особистості є інтегральним поняттям, яке охоплює і якісно характеризує всі сфери її свідомості (емоційну, психічну, вольову, інтелектуальну), всі види її життєдіяльності, всі засоби її саморозкриття: вона проявляється і в тому, як людина мислить, і в тому, що обирає, і в тому, що вміє, і в тому, яка вона сама [8, с. 36]. Іншими словами естетичне виховання особистості відноситься до будь-яких видів діяльності і фіксує рівень потенціалу, насиченості і цілеспрямованості емоційно-чуттєвого переживання і духовної насолоди від всіх видів життєдіяльності, визначаючи їх естетичну

мотивацію. Естетичне виховання, доводить науковець, це вміння розшифровувати естетичний досвід, без чого неможливо правильно побачити і оцінити загальну перспективу розвитку свого перебування в світі, визначати тенденції загального процесу своєї взаємодії з ним. І в цій діяльності людині необхідно особливе почуття рівноваги, тонкого балансу між ідеально мислимим і реально можливим, між спонуканням і потребою, засобом і метою, сенсом і виразом – то, що називають естетичним смаком, що дозволяє людині безпомилково встановлювати міру потрібного, що забезпечує гармонію суперечливих тенденцій і мотивів. Розвинений естетичний смак, є приналежністю і показником естетичного виховання.

Естетичне виховання сприяє формуванню креативного, одухотвореного характеру буття, глибокого, багатогранного осягнення світу [7, с. 82]. Розуміння того, що естетичне виховання та мистецтво в своєму розпорядженні мають власні унікальні можливості дослідження світового культурного простору і специфіки його культурних змін, яких немає ні в одній з класичних наук, стає домінантою в розгляді проблеми розвитку естетичної культури особистості. Забезпечуючи зростання людської самосвідомості, культура дозволяє співвідносити і зрівноважити різні сторони пізнавально-перетворювальної діяльності, що визначає адекватність і розвиток способів утвердження людини в світі. З рівнем естетичного виховання зв'язуються можливості адекватної орієнтації особистості в різній системі естетичних і художніх цінностей, відповідної мотивації її естетичної позиції по відношенню до них, що залежить у свою чергу від таких характеристик, як: розвиненість образного мислення, сформованість навичок аналізу естетичних і художніх явищ у їх структурі, в єдності феноменальних (зовнішніх) і змістовних характеристик (внутрішніх параметрів, емоційна чуйність та ін.). Міра вираження цих навичок, здібностей і потреб у діяльності та поведінці особистості якраз і характеризує рівень її естетичної культури [7, с. 87].

Теоретичний аналіз наукових досліджень у процесі естетичного виховання зростаючої особистості сприяє виділенню наступних аспектів у діяльності педагога:

- залучення учня до мистецтва у всіх видах художньо-творчої діяльності;
- врахування «поліхудожності» школяра (схильності до сприймання, усвідомлення та перетворення різноманітної художньої інформації);
- встановлення внутрішніх, образних, духовних зв'язків мистецтва – на рівні творчого процесу.

У молодшому шкільному віці важливо забезпечити своєчасний розвиток чутливості сенсорного апарату дитини, сформувати емоційний відгук на сприймання найяскравіших якостей і властивостей предметів та явищ. Дитину приваблюють ритмічні рухи, музичні звуки, яскраві кольори, виразна міміка, ласкавий голос дорослого. Учні з легкістю розрізняють веселу і сумну мелодії, швидкий і повільний темп, голосне і тихе звучання музики. Ці явища пов'язані з розвитком мовленнєвого спілкування, засвоєнням етичних еталонів, формуванням ігрової та елементарної художньої діяльності (музичної, образотворчої, читання віршів тощо). У початковій школі елементарна художня діяльність дитини має ознаки естетичного характеру, а її естетичний розвиток пов'язаний з індивідуальним досвідом та її інтересами. У своїх творчих роботах (малюнках, аплікаціях, виробках із пластиліну) дитина намагається досягти образності, виявляє елементи самостійності, творчої активності [14, с.112].

У Державному стандарті початкової освіти визначено, що варто формувати в учнів почуття краси в її різних проявах, ціннісне ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвивати творчі здібності, формувати елементарні трудові, технологічні та художньо-продуктивні навички. Результатом оволодіння школярами різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване у них емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання [6].

У процесі вивчення циклу мистецьких дисциплін у початковій школі в одній з типових

освітніх програм (автор О. Савченко) визначено всебічний художньо-естетичний розвиток учнів, що передбачає засвоєння ними культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; виховання шанобливого ставлення у дітей до творчої спадщини вітчизняних та зарубіжних митців; формування культурної компетентності, необхідної для творчого самовираження [12]. Реалізація поставленої мети здійснюється за **змістовими лініями**: «художньо-творча діяльність», «сприймання та інтерпретація мистецтва», «комунікація через мистецтво», які визначають одну з моделей досягнення відповідних цілей та розкривають суть мистецької освіти.

На нашу думку, естетичне виховання – це складний та багатоетапний процес, який передбачає одухотворення дитячого внутрішнього світу. Для ефективного естетичного виховання необхідно створити відповідний естетичний простір у школі. Освітній простір учня – це середовище, в якому він перебуває. Освітній простір включає в себе освітній процес, оснащення класної кімнати, території школи (декоративне оформлення коридорів, створення музеїв, благоустрій території закладу, естетичне оформлення присадибної та навчально-дослідної ділянок, інших приміщень). У освітньому процесі естетичному вихованню молодших школярів сприяє викладання всіх навчальних предметів. Будь-який урок, екскурсія, виховний захід мають естетичний потенціал. Тому у педагогічній діяльності варто використовувати творчий підхід до вирішення пізнавальних завдань, вибирати та естетично оформлювати наочний і роздатковий матеріал, дбати про акуратність записів на дошці, аркушах.

В процесі естетичного виховання учнів доречно розвивати їх творчу уяву, панорамність мислення. Спочатку діти створюють фантастичний образ у своїй уяві, а потім втілюють його у процесі трудової діяльності, приділяючи достатньо уваги як об'ємним, так і дрібним деталям. Разом із школярами можна створювали композиції, що впливають на формування їх естетичного смаку:

- з образотворчого мистецтва (малюнки «Наш прекрасний рідний край», «Мудра тітонька сова», «Золота осінь», «Зима-зимонька», «Весна-красна»;
- з трудового навчання (поробки із пластиліну: «Грибний ліс», «Їжачок-лісовичок»; аплікації «Урожай», «Намісто осені», «Хурделиця», «Веснянка»; поробки із природних матеріалів: «Жучок», «Колосок»; осіння композиція «Ходить гарбуз по городу», весняна екібана «Красуня з сопілкою»;
- з музичного мистецтва (створити власний гурт, вчити учнів грати на музичних інструментах, знайомити із творами класиків).

Зважаючи на всі окреслені вище положення щодо естетичного виховання учнів, ми визначили напрямки роботи вчителів початкової школи, які полягають у:

- розвитку в дітей спостережливості, уміння порівнювати, відгукуватися на красу;
- ознайомленні з творами образотворчого мистецтва;
- розвитку художніх здібностей, формування відповідних умінь;
- навчанні дітей створюванню багатофігурних сюжетних композицій;
- формуванню особистої позиції при сприйнятті творів мистецтва та в процесі власної творчості;
- навчанні самостійного знаходження прийомів зображення при інтеграції видів образотворчого мистецтва;
- організації роботи групою учнів для втілення складного задуму;
- навчанні створювати оригінальні поробки з природних і штучних матеріалів;
- заохочуванні до дизайнерської діяльності, пов'язаної з благоустроєм та оформленням інтер'єру;
- наданні учневі права вибору матеріалів, місця роботи, сюжету тощо;
- наданні можливості проявити творчість, спиратися на власний досвід.

Отже, зважаючи на аналіз теоретичної та методичної літератури, ми визначили, що естетичне виховання особистості учня – це особистісне утворення спрямоване на оцінку

прекрасного в навколишньому середовищі. Великого значення для формування естетичної культури дитини відіграє освітній простір у школі, який має забезпечувати сприймання і усвідомлення мистецтва як результату творчої діяльності людини, виявляти емоції і почуття від побачених і почутих мистецьких творів. Важливо навчити дитину сприймати твори мистецтва цілісно, елементарно аналізувати засоби художньої виразності. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на вивчення проблем естетичного виховання особистості школяра у процесі ігрової діяльності та діагностики рівнів естетичної вихованості учнів.

Список використаних джерел:

1. Ветлугіна Н. Музичне виховання в дитячому саду / Н. Ветлугіна. – М.: Освіта, 2001. – 240 с.
2. Вишківська В., Шикиринська О. Організація процесу навчання в новій українській школі: теоретико-практичний аспект / В. Вишківська, О. Шикиринська // Молодь і ринок, 2019. - № 11 (178) – С. 115-119.
3. Голюк О.А., Пахальчук Н.О. Досвід підготовки вчителя до естетичного виховання молодших школярів: історико-педагогічний аспект / О.Г.Голюк, Н.О.Пахальчук // European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland: collective monograph. – Sandomierz: Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2018. – Volume 3. – P. 93-114.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
5. Демченко О.П. Підготовка майбутніх творчих педагогів обдарованих дітей у контексті євроінтеграції / О.П. Демченко // Молодий вчений. – 2019. – № 5.2 (69.2), травень. – С. 47-52.
- Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи / О.П.Демченко // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Випуск 6/38 (2018). – С.116-130.
6. Державний стандарт початкової освіти / затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87 <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
7. Кабалевський Д. Про трьох китів та інші цікаві речі / Д. Кабалевський. –М.: Музична Україна, 1980. – 190 с.
8. Каган М. С. Эстетика как философская наука / М. С. Каган. – СПб.: Петрополис, 2005. – 544 с.
9. Концепція Нової Української школи. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
10. Лазаренко Н. Збагачення словника молодших школярів прикметниками / Наталія Лазаренко // Початкова школа. – 1999. – № 1. – С. 14-17.
11. Лазаренко Н. І., Коломієць А. М., Клименко А. О. Симбіоз методологічних підходів до розвитку освіти в умовах інформаційного суспільства. Наука і освіта, №4, с. 107-112, 2017. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-4-18>.
12. Савченко О.Я. Типова освітня програма / О.Я. Савченко. – Режим доступу : <https://nus.org.ua/news/opublikovaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty/>
13. Стахова І.А. Особливості становлення цілісної картини світу в дітей шестирічного віку / І.А. Стахова // Молодий вчений, №5.2 (69.2), 2019. – С.162-165
14. Червінська І. Б. Технології організації виховної роботи в початковій школі : навчальний посібник / Інна Богданівна Червінська. – Івано-Франківськ : Вид-во Симфонія Форте, 2015. – 208 с.
15. Karuk I.V. Development of search and research activity of preschool children during the use of the technology "Educational trip" / I.V. Karuk // IMPERATIVES OF CIVIL SOCIETY DEVELOPMENT IN PROMOTING NATIONAL COMPETITIVENESS: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018, p. 254-257
16. Kolesnik K.A. Psychology of interpersonal relationships of preschool age in a team / K.A. Kolesnik // Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13-14, 2018. Batumi, Georgia: Publishing House «Kalmosani», 2018, p. 229-231.